

Oponentský posudek na dizertační práci Mariána Vanka Role konfliktů u soutěžních tanečních párů v procesu učení se tanci a vliv osobního partnerského vztahu

Dizertační práce kolegy Vanka je vypracovaná na téma konfliktů v páru sportovních tanečnicků. Jejím základem je empirická studie, která má dvě části – dotazníkovou, sloužící jako předvýzkum, a cílenější kvalitativní studii postavenou na rozhovorech s tanečnicí a trenéry. Cílem obou částí je identifikovat povahu a příčiny konfliktů v tanečních párech a zjistit, jak je fungování páru tanečnicků ovlivněno romantickým vztahem mezi partnery.

Empirické studii předchází krátký přehled studií o problematice sportovního tance z pohledu psychologie, kterých je podle autora pomálu. Ten je doplněn popisem několika teoretických modelů z oblasti psychologie komunikace, učení, případně psychologie partnerských vztahů. Ve výsledkové části práce pak tyto modely slouží k vytvoření „*explanačního modelu*“, který „*vysvětluje témata identifikovaná v datech*“.

Tato dizertační práce má své silné i slabé stránky. Mezi silné stránky můžeme zařadit zajímavé a originální téma, poměrně vzácný datový soubor čtyř případových studií založený na rozhovorech obou členů tanečních párů i s trenéry, několik silných a jasných výstupů kvalitativní studie a široký přehled autora o tématu práce. Co se týče výstupů, práce přesvědčuje o tom, že konflikty jsou ve sportovním tanci velké téma. Ukazuje dále, že významný vliv na konfliktost v tanečním páru mají cíle, respektive shoda cílů mezi partnery. Forma partnerství pak působí na kvalitu a kvantitu konfliktů spíše v kombinaci s těmito cíli. Partnerství různého typu může fungovat mezi tanečnicí dobře, pokud cíle tanečnicků jsou s typem partnerství v souladu. Zjednodušeně řečeno zdá se, že pro profesionální cíle lépe funguje profesionální partnerství, avšak pro osobnostní a vztahové cíle pochopitelně osobní vztah mezi tanečnicí. Z práce vystupují i další zajímavé závěry, avšak tento je příkladem silného závěru dobře opřeného o data. Nicméně líbilo by se mi, kdyby autor hledal v literatuře paralely tomuto jevu, kdyby například diskutoval, jak se liší komunikace mezi romantickými partnery a mezi profesionálními spolupracovníky v jakémkoli oboru obecně a jak může fungovat efektivní řešení konfliktů v jedné a druhé formě vztahu. Tak by se možná dopracoval k hlubšímu porozumění vlivu partnerství na konflikt v tanečním páru.

Naopak za slabší stránky považují formální stránku práce, a to především ne zcela srozumitelné strukturování práce, dílčí problémy s pravopisem (shoda podmětu s přísudkem), ale především nestandardní a neúplný seznam literatury (chybějí například čísla stránek, nakladatelství, naopak jsou uváděny zbytečné odkazy na web), což na úrovni dizertační práce pokládám za velký problém. Dále za slabší považují práci se staršími a často pouze přehledovými literárními zdroji typu učebnic (Willerton, 2012; Berscheid & Regan, 2005), zavádějící drobné nepřesnosti při práci s literárními poznatky a čerpání ze sekundárních zdrojů. Svě námitky se pokusím doložit konkrétními příklady:

Neaktuální a přehledové zdroje mohou vést k paradoxním výrokům, například když autor píše, že „*Potenciálně velmi slibnou novou výzkumnou oblastí je spokojenost související se stylem attachmentu, v současné době je však předčasné dělat závěry, neboť se nyní testuje validita a reliabilita nástrojů měřících typ attachmentu (Berscheid & Regan, 2005).*“ Na úrovni doktorského studia by se nemělo stát, že autor v roce 2021 na základě přehledové knihy z roku 2005 tvrdí, že nyní se testuje kvalita nástrojů a že je předčasné dělat závěry a opomíjí tak minimálně 16 let nejaktuálnějšího světového výzkumu. Konkrétně v oblasti výzkumu attachmentu poznatky od roku 2005 nesmírně narostly a dokonce máme k dispozici řadu velmi kvalitních metaanalytických studií, takže závěry jistě nyní možné dělat je.

Příkladem nepřesné práce s literaturou může například být, když autor v teoretickém přehledu píše, že „*Tato skutečnost je podpořena studii, ve kterých dosahovali lepšího výkonu dyády rozdílné v dimenzi dominance-submise než dyády s podobností v této dimenzi (Estroff & Nowicki, 1992)*“ (str. 29). Nicméně Estroff a Nowicki (1992) netestovali samotný rozdíl výkonu v páru dominantní-submisivní oproti páru, kde byli partneři v dominanci rovnocenní. Testovali výkony párů s ohledem na rozložení dominance spolu s rozdělením z hlediska afiliace, přičemž odlišnost v afiliaci byla kombinována se stejností v dominanci a stejnost v dominanci s odlišností v afiliaci. Studie testovala jiný předpoklad, samotný efekt dominance není vůbec jasný, rozdíl výsledků mohl být dán vlivem různosti/stejnosti partnerů v afiliaci.

Podobně například autor píše „*Zadruhé, expresivita jakožto schopnost vyjadřovat emoce je pozitivně korelována se spokojeností v manželství u obou genderů, přičemž tato schopnost může snižovat negativní efekt neuroticismu, a tento efekt je silnější u nových manželských párů (Houts et al., 1996)*.“ Nicméně v citované studii jsem o expresivitě ani emocích nic nenašla.

Anebo autor opakovaně uvádí ohledně genderových rozdílů ve výsledcích dosahovaných v testu Thomas-Kilmann instrument, jednou dokonce formou přímé citace, podivně znějící větu, že „*dle pokynů k hodnocení velikosti účinku dle Cohena s přihlédnutím k velikosti zkoumaného souboru nejsou pozorované genderové rozdíly v TKI smysluplné*“ (Schaubhut, 2007, str. 4). Ale tato citace ve zdroji takto není. Například se v originálu vůbec nic neříká o velikosti zkoumaného souboru. Obávám se, že podobných nepřesností a zkreslení bude mnohem více.

Nebezpečí nepřesného nebo i zkresleného prezentování je větší i tím, že autor část teorie, a bohužel hlavně klíčové teoretické modely, se kterými dále interpretačně pracuje, zpracovává na základě sekundární přehledové literatury, nikoli z primárních zdrojů (případně doplněných o pozdější rozšíření nebo kritiku).

Za nepřiliš silnou stránku pokládám také menší rozsah a design studie. Autor vytvořil dotazník, jehož stěžejní část jsou 3 otevřené otázky. Ten vyplnilo 43 participantů tanečníků, mezi nimiž bylo ovšem jen 36 v současné době soutěžících participantů (7 bylo trenérů) a jen 10 mužů. Význam dotazníku je podle autora spíše první osahání terénu a možnost zformulovat otázky do kvalitativní studie.

Vlastní kvalitativní studie spočívala v rozhovorech s tanečnicí (oběma partnery) a jejich trenéry. Autor ukončil sběr dat po získání 4 takovýchto případů, přičemž jako důvod uvádí nasycení dat. Není sice jasné, na základě čeho konkrétně učinil rozhodnutí o nasycenosti, ale dokládá, že hlavní témata se objevovala již v těchto prvních v rozhovorech opakovaně a ukončení sběru se zdá tedy oprávněné. Výzkum tak ale zůstává co do šíře záběru a reliability získaných dat poměrně značně omezený.

Možná by bylo lepší naopak dotazník sestavit až na základě výstupů z rozhovorů a tak ověřit nejen samotnou existenci určitých typů konfliktů, typů vztahů mezi tanečnicí a příčin konfliktů, které z rozhovorů vystupují, ale také ověřit a kvantifikovat vztahy mezi nimi a vztah těchto proměnných k efektivitě z hlediska tanečního výkonu, z hlediska stability párů, spokojenosti s tanečním partnerem atd.

Co se týče validity získaných dat, autor se pokusil o jakousi triangulaci zapojením trenérů mezi participanty. Není ale jasné, jakou pozici trenéři v designu studie vlastně mají. Sice se někdy vyjadřují i k pářům, které jsou jim svěřené, z pohledu trenérů. Ale jindy jsou jejich případy brány spíše ve stejné rovině k soutěžním pářům, jako případ dalšího tanečního páru (který jen v současné době už nezávodí). Aby bylo dosaženo lepší triangulace, bylo by možná lepší jejich pohled i formálně více kontrastovat. Otázka také je, jestli by neprospělo závěrům doplnit pohled ještě z dalšího úhlu, například o názory poroty, svazu tanečního sportu,

o dokumenty jako výsledky soutěží atd. K opravdové triangulaci je možná občasný trenérský pohled trochu málo.

Nehodnotím úplně kladně ani velké množství analýz, která byla na datech provedena, a rozsah interpretací, které pak následovaly. Na jednu stranu pečlivá a hluboká analýza je chvályhodná, ale nejsem si jistá, jestli zde analýzy a interpretace nepřekračují až příliš potenciál dat.

Konkrétně vyhodnocení dotazníku v podobě, v jaké je prezentováno v práci, zachází velmi daleko. Jde o odpovědi na otevřené otázky a kvantifikace výsledků není úplně na místě (zvláště ve světle nejasností s přidělováním kódů, viz dále). Hodnocení genderových rozdílů je také velmi problematické, vzhledem k počtu 10 mužů v souboru, a autor by měl především diskutovat limity vzorku a způsobu výběru pro takovou analýzu a k výsledkům se vyjadřovat jen velmi opatrně.

Zadruhé mám výhrady k „explanačnímu modelu“ (obr. B5), který byl v rámci výstupů práce sestaven. Byl vystavěn na řadě existujících teoretických modelů a je velmi komplikovaný a zachází do oblastí, na které nemá autor data. Navíc není vždy jasné, jak jednotlivé teorie, které jsou do „explanačního modelu“ zahrnuté, vlastně přispívají k interpretaci výsledků.

Například v případě aplikace teorie činnosti je otázka, jestli má smysl snažit se výstupy práce interpretovat v jejím smyslu, pokud širě záběru práce neodpovídá širší záběr tohoto teoretického modelu (autor např. nesbíral primárně data o vlivu komunity, nebo třeba nástrojích tanečního sportu).

Nebo jaký interpretační potenciál má teorie interdependence, která říká, že fyzická blízkost plodí konflikty? Sebral autor skutečně data, která je možné touto teorií vysvětlit? Tanečníci pravděpodobně nemohou nijak ovlivnit, jak moc budou během tance ve fyzické blízkosti s partnerem a ani nezmiňují v rozhovorech, že by fyzická blízkost sama o sobě ovlivňovala množství nebo kvalitu konfliktů. Je tudíž otázka, jestli tento model je vůbec vhodný a jestli jeho aplikace na sebraná data dává smysl. Takto bychom mohli podobně polemizovat o použití dalších teoretických modelů.

Nadto se domnívám, že o jednotlivých vztazích vykreslených v modelu by bylo také možné diskutovat. Například vyplývá skutečně z dat a analýz, že páry, které jsou orientované na výkon, mají konflikty spíše technického charakteru a páry orientované na vztah osobního? Je toto skutečně závěrem kvalitativní analýzy? Nebo je to tak, že osobní i technické typy konfliktů se vyskytují v obou formách vztahů a určité odlišnosti bychom mohli očekávat spíše ve způsobu jejich řešení nebo jejich významu pro profesionální a osobní rozvoj tanečnicků?

Horní polovina modelu navíc působí spíš jako vyjmenování (dle autora) relevantních teorií a témat, spíše než pojmenovávání faktorů, mezi kterými by měly být nějaké vztahy. Není tak jasné, co si čtenář z modelu má vlastně vzít.

Explanační model by měl podle mého názoru sloužit k tomu, aby vnesl světlo do problematiky, aby přehledně vykreslil vztahy vyplývající z analýz. Nejsem si jistá, jestli se to zde podařilo, jestli model, který rozsahem interpretací přesahuje potenciál dat a navíc neprezentuje jasné sdělení a obsahuje faktické nepřesnosti, je přínosným výstupem práce. Funkční „*mapu faktorů ovlivňujících podobu konfliktů u sportovních tanečnicků*“ bych si představovala podstatně jednodušší a lépe opřenou o jasné závěry vlastních analýz. (Lépe se tomu blíží např. model vytvořený na základě dotazníků, obr. B1).

I v dalších interpretacích uvedených v textu se objevují pasáže, kdy mám podobné problémy s nedostatečným opřením interpretací o data a nepřiléhavou aplikací teorií na data.

Například autor aplikuje Deutschův model interdependence a píše, že „*V tanečním páru je vysoká pozitivní interdependence cílů (a negativní interdependence cílů s ostatními páry), takže úspěch tanečnicka je silně pozitivně závislý na úspěchu druhého tanečnicka a zároveň negativně závislý na úspěchu dalších tanečních párů. Ve světle toho je pochopitelné, proč je*

nejčastějším obsahem konfliktů taneční výkon, a proč zejména u začínajících tanečních párů může častěji docházet k vzájemnému obviňování a kompetitivnímu způsobu řešení konfliktů, zatímco u zkušenějších tanečníků dochází častěji ke kompromisnímu přístupu a hledání společné cesty k cíli, což je nejčastější příčinou případných konfliktů.“ (str. 131) Rozumím tomu, že pozitivní interdependence cílů mezi tanečními partnery může přispívat k tomu, že vznikají konflikty o tanečním výkonu, tedy o jejich společném cíli, ale nerozumím, jak Deutschův model vysvětluje vývoj od kompetitivního po kooperativní způsob řešení konfliktů vlivem životní a taneční zkušenosti tanečníků. Poznatek o vývojové změně stylu řešení konfliktů tedy podle mě nesedí na Deutschův model interdependence a v rámci něj není interpretovatelný.

Některé pasáže práce jsou podle mého názoru nadbytečné, nebo příliš obecné. Metodika práce je popsána velmi obecně. Na úrovni doktorského studia bych již očekávala spíše systematický popis výzkumných kroků a fundovanou diskuzi limitů konkrétního výzkumného postupu, než obecné proklamace výhod a nevýhod kvalitativního a kvantitativního přístupu, dotazníku atd. Systematický popis analytických postupů i sběru dat zde ale není úplný, chybí mi například údaje o prostředí rozhovorů, jejich způsobu vedení, době trvání a časovém období, po které byla data sbírána. Z hlediska kódování bych ocenila lepší vysvětlení, proč a jak byly kódy komunikačních strategií, které byly převzaty z Thomas-Kilmannovy typologie, kombinovány s dalšími, otevřeně vytvářenými kódy. Proč nebyla např. kromě jednoduché a poměrně zastaralé Thomas-Kilmannovy typologie použita některá novější typologie, ale kódy byly vytvářeny zdola (induktivně)? Jak bylo vůbec s kódy technicky pracováno – udělený kód by měl být na základě jeho významu ve stejném znění pak přiřazován i dalším podobným úsekům textu, ale zdá se mi, že zde existují různé varianty názvů se stejnými významy. Zato je text plný obecných pouček (např. *„Výhodou dotazníku je úspora času a finančních prostředků, neboť lze za relativně krátkou dobu získat mnoho odpovědí.... Dotazník je ve své podstatě strukturované interview předložené v písemné podobě. (Ferjenčík 2010“*).

Dále například první kapitola diskuze je jen opakováním toho, co již bylo řečeno jinde a znaky diskutování nenese. Dala by se pravděpodobně vynechat nebo shrnout do jednoho odstavce.

Cílem dizertace má být prokázat, že doktorand ovládá principy akademické práce, ať již v oblasti realizace výzkumu, nebo akademického psaní. Dále ukázat, že se systematicky věnuje studiu nějaké oblasti a dokáže vyhodnotit přínos výzkumu v širším kontextu. Tato práce takové představě odpovídá částečně. Práce trpí formálními nedostatky, které by na této úrovni už mít neměla a při případném přepracování či doplnění práce by bylo potřeba je důsledně odstranit. Při studiu literárních zdrojů se autor dopouští nepřesností a jeho zdroje nejsou vždy aktuální a vhodné. V empirické části práce prezentuje spíše jednorázový výzkum než systematické dlouhodobé výzkumné působení v tématu. Výstupy mají dobrý potenciál, jsou originální a naznačují zajímavé třecí plochy mezi profesionálním a partnerským vztahem. Problémem je ale spíše široké, povšechné a mírně překombinované než hluboké a pečlivé zaměření teoretického ukotvení a interpretace výstupů práce. Pokud by bylo možné práci doplnit či přepracovat, doporučila bych pokusit se o vytvoření nového modelu, který by jasnou formou zobrazoval silně podpořené výstupy práce a neobsahoval nic navíc.

Vzhledem k výše uvedenému hodnotím práci na samé hranici obhajitelnosti a konečný výsledek ponechávám na rozhodnutí komise v závislosti na kvalitě obhajoby.

Doc. Mgr. et Mgr. Jitka Lindová, Ph.D.